

Beslutsunderlag

Ansökan om medel för förstudie

Ansökan skickas till:

Mittuniversitetet

Härnösands Kommun

hans-erik.nilsson@miun.se

anneli.kuusisto@harnosand.se

susanna.ohman@miun.se

Namn på förstudie	Datum för start av förstudie	Datum för avslut förstudie
Utmaning och utveckling i förskolan med bilderboken som verktyg	2017-09-01	2018-08-31
Sökt belopp		
395 000		

Förstudieledare MIUN samt avdelning	E-post	Mobil
Ulla Damber	ulla.damber@miun.se	010-142 80 97
Eva Nordlinder	eva.nordlinder@miun.se	010-142 82 57
Förstudieägare MIUN samt avdelning	E-post	Mobil
Ulla Damber, Avdelningen för utbildningsvetenskap	Se ovan	Se ovan
Eva Nordlinder, Avdelningen för humaniora		
Projektansvarig Härnösands kommun	E-post	Mobil
Eva Claesson, förskolechef Härnösand (t f chef Tullportens förskola), Sara Ulander ny chef	eva.claesson@harnosand.se	070-346 61 43
Projektmedlem Härnösands kommun	E-post	Mobil
Tullportens förskola, "Storsidan", kontaktperson förskollärare Carina Kågström	tullportensforskola@harnosand.se	0611-34 88 53

Datum
2017-09-06
Diarienummer

1. Sammanfattning förstudie

*Summera kortfattat förstudiens syfte, målbild och vilket beslut som önskas samt tidplan och kostnad.
Max ca 200 ord*

Högläsning är ett av de viktigaste inslagen i förskolans verksamhet. Skönlitteratur möjliggör kontakter med skriftspråket redan under barns första år och vinsterna av didaktiskt genomtänkt högläsning i förskolan är sedan länge väl belagda i tidigare forskning. Därigenom läggs en grund för barns senare läsförmåga, deras ordförråd och grammatik stimuleras till utveckling och en grund för barnens framtida skolspråk läggs redan i förskolan. Inte minst för barn med annat modersmål än svenska är dessa tidiga erfarenheter av skriftspråk ovärderliga. Men högläsning kan även berika barnen i en vidare bemärkelse, genom att möjliggöra kulturmöten, inblickar i andra sätt att leva och tänka och som utgångspunkt för att bearbeta händelser och erfarenheter i barnens liv. Studiens syfte är att undersöka hur bilderböcker med teman som exempelvis konflikter och flykt mottas och används i förskolan, samt utveckla metoder för ett aktivt arbete kring dessa böcker i en mångkulturell förskola. Målet är att genom arbetet med bilderböckerna skapa interkulturell förståelse och bearbeta erfarenheter av exempelvis krig och flykt, samtidigt som barnens kommunikativa verktyg utvecklas. I studiens upplägg ingår kompetensutveckling för personalen som en viktig del förutom bokarbetet i barngrupp, för att utveckla kunskaper och kompetens att arbeta språkutvecklande i flerspråkiga barngrupper. Kontakt med förskolan har redan tagits, och förstudien ska pågå under läsåret 2017/2018. Vi ansöker om 395 000 kronor för att bekosta förstudien.

Under nedanstående kapitel, lyft upp det väsentliga för varje perspektiv på ett sammanfattande sätt. Försök få in på ca 5 till 6 sidor.

Syfte, mål, målgrupp, metod, avgränsning samt leveranser

Beskriv kort förstudien och dess syfte samt mål. Vad skall göras? Vad skall uppnås? För vem genomförs projektet? Avgränsning?

Bakgrund

Västernorrland är enligt kommunfakta Sveriges sjunde största asyl-län. Att ge de nyanlända barnen en så bra start i livet som möjligt är en viktig uppgift för Härnösands förskolor. Barnens språkutveckling blir givetvis central. Barnen ska så snabbt som möjligt utveckla sitt svenska språk, med fördel med hjälp av nyttjande av barnens modersmål, något som är i linje med vad aktuell forskning indikerar (Svensson 2016). En följd av detta blir att det uppstår ett behov av nya sätt att

arbeta i de flerspråkiga barngrupperna. Så kan exempelvis högläsning av böcker som finns på både svenska och barnens modersmål fungera som ett verktyg för såväl lärande som integration av både barn och vårdnadshavare, som involveras i högläsning med barnen. Projektet kommer alltså ge möjlighet till läsning på barnens modersmål, då det idag finns ett stort antal svenska titlar översatta till de vanligaste modersmålen. Därigenom kan både barnens modersmål stärkas och deras språklärande på såväl modersmål som svenska stimuleras, förutom att familj och närstående kan involveras i barnens läsning i hemmet på ett naturligt sätt.

Att förskolans personal har regelbundet återkommande lästunder med barnen är extra viktigt när barngruppen är flerspråkig, då tidiga kontakter med det skrivna språket får framtida effekter för barnens språk- och ordförrådsutveckling, effekter som visar sig korrelera med barnens senare skolframgång (Axelsson 2013). En förutsättning för positiva effekter av högläsning är emellertid att barnen blir aktiva deltagare i läsningen och att personalen har en rik arsenal av metoder för bearbetning av det lästa. Estetiska intryck och uttryck, spännande digitala verktyg som stöd för flerspråkiga barn, språkstimulerande aktiviteter och meningsskapande dramaaktiviteter är några exempel på effektiva arbetsätt. Vår studie syftar till kompetensutveckling för språkutvecklande och inkluderande verksamhet.

I centrum är emellertid också alltid innehållet i det lästa. Barnlitteratur kan användas som verktyg för nya insikter och lärande, som ett verktyg för att bearbeta erfarenheter och för att dela erfarenheter i barngruppen där boken utgör den gemensamma plattformen för erfarenhetsutbyte. Dagens utbud av bilderböcker erbjuder för kreativa förskollärare att finna och utforska nya vägar att expandera barnens upplevelsefär, såväl språkligt som erfarenhetsmässigt. Under senare år har gränserna för bilderbokens såväl estetik som tematik förskjutits. Många ämnen är relativt nya i bilderboks-sammanhang, som mobbning, alkoholism, hbtq-teman, psykisk sjukdom, misshandel och andra övergrepp samt krig och flykt. Norska och danska bilderboksskapare har gått i täten för de mer avancerade böckerna. Det mest angelägna temat i detta sammanhang bedömer vi vara krig och flykt, ett ämne som berör ett tämligen stort antal familjer och barn i Härnösands kommun.

Samtidigt utvecklas barnens bildseende och språk genom de fördjupade boksamtalen som ska föras inom ramen för projektet. Att tala om bilder och innehåll stärker såväl språket som den analytiska förmågan. Att "läsa mellan raderna" och träna lässtrategier ger en god grund för kommande läsutveckling och kan med fördel implementeras i förskolans verksamhet. Läsningen bör också bearbetas genom eget bildskapande, och barnens lek observeras om möjligt, för att kunna dra slutsatser om hur barnens spontana lärande genom lek kan länkas till det lästa innehållet (se Simonsson 2004).

Syfte

Studiens syfte är att undersöka hur bilderböcker med teman som exempelvis krig och flykt mottas och används i förskolan, samt utveckla metoder för ett aktivt arbete kring dessa böcker i en mångkulturell förskola. Syftet är också att genom arbetet med bilderböckerna skapa interkulturell förståelse och bearbeta erfarenheter av krig och flykt, samtidigt som barnens kommunikativa verktyg utvecklas. I studiens upplägg ingår kompetensutveckling för personalen som en viktig del förutom bokarbetet i barngrupp, för att utveckla kunskaper och kompetens att arbeta språkutvecklande med

hjälp av bilderböcker i flerspråkiga barngrupper. En intressant fråga är hur barn respektive personal tar till sig de lite "svårare" bilderböckerna och hur respektive grupp väljer när ett fritt val av nyttkomna bilderböcker erbjuds.

Mål

Målet är tudelat. Dels är målet kompetenshöjande, att arbeta fram och utvärdera metoder för kreativt, språkstimulerande och litteraturpedagogiskt arbete med fokus på bilderböcker som gestaltar och bearbetar barns upplevelser av exempelvis krig och flykt. Dels är målet att barnen i förskolan blir bekräftade genom litteraturläsningen och ges olika möjligheter att bearbeta fiktiva och verkliga erfarenheter i en verksamhet där alla känner sig inkluderade. Genom följeforskningen erhålls kunskaper om barns och vuxnas preferenser och reaktioner på olika typer av bilderböcker och aktiviteter.

Målgrupp

Målgrupp är personalen i förskolan såväl som de barn som är i verksamheten, nu och i framtiden. Förstudien utförs på Tullportens förskola i Härnösands kommun.

Om förstudien faller väl ut kan projektet utvidgas till fler förskolor i Härnösand, förslagsvis de som ingår i Mittuniversitetets övningsskoleprojekt, vilket ger en naturlig koppling till Miun och förskolläraryrket (där båda projektledarna är verksamma), till exempel genom vfu-uppgifter och framtida examensarbeten. Resultaten kommer också att kunna användas inom förskolläraryrket liksom vid utbildningsdagar i kommunen, och på så sätt nå fler som arbetar med barn.

Genomförande

Planen är att introducera såväl personal som barn för ett antal nyttkomna bilderböcker som behandlar kontroversiella ämnen på ett estetiskt nyskapande sätt. Temat krig och flykt är överenskommet vid ett möte mellan Miuns forskare och förskolepersonalen på Tullportens förskola i maj 2017. Bilderbokstitlar kommer att väljas i samråd med barn och personal, där respektive grupps val blir ett moment i projektet. Även textlösa böcker och böcker med nonsens-text kan användas. I upplägget ingår kompetensutveckling för personalen som en viktig del, men även lästunder och boksamtal med barngrupper. En viktig utgångspunkt är att planeringen och genomförandet sker i samarbete med personalen, utifrån personalens egna behov och möjligheter. Tanken är att personalen inte ska få en utökad arbetsbörda, utan utveckla sitt nuvarande arbetssätt med nya boktitlar och nya metoder.

När det gäller barnens reaktioner måste personalen givetvis iaktta dessa med stor uppmärksamhet, något som dock ingår i deras dagliga arbete och inte ses som något problem, enligt personalrepresentanten. Att få sin verklighet beskriven och bearbetad genom skönlitteratur är en form av bekräftelse, som snarare kan ha en läkande effekt (Bettelheim 2010). Biblioterapi har under senare år blivit ett stort forskningsfält, och många studier visar goda resultat (se t ex Eriksson 2006 och Nilsson 2009). Nu är inte detta projekt i huvudsak ett terapeutiskt projekt och risken för negativa effekter bedöms som liten. Barn hanterar sina minnen annorlunda än vuxna (Kaplan 2003), och

dessutom ska böckerna läsas av alla barn, såväl med som utan egna erfarenheter av krig och flykt. Skulle något barn ändå visa tecken på att må dåligt har personalen stor erfarenhet av att hantera detta, och har till sin hjälp ett resursteam i Härnösands kommun, där man sedan tidigare har ett uppbyggt samarbete med specialpedagog Anna Isander. Ytterligare psykologhjälp kan kallas in vid behov enligt förskolan, och krishantering kan även vara ett tema för kommande fortbildningsträffar.

Uppläggnings och preliminär tidsplan

April–maj 2017: Kontakt med Tullportens förskola: förskolechef Carina Söderlind Löfvander och förskollärare Carina Kågström. Presentation av projektet på Miun och för Bokstart.

29 maj 2017: Planeringsmöte med förskolan ("Storsidans" personal Carina Kågström, Inger Sjödin och Roger Sjödin). Positivt besked från dem i juni. Kontakt med Anneli Kuusisto och Pia Liljeström.

31 augusti 2017: Beredningsmöte ang ansökan om medel från samverkanspotten

Om medel beviljas:

September 2017: Intervjuer med pedagoger på Storsidan. Information om projektet (etiska ramar) till berörda vårdnadshavare för att försäkra om deras samtycke till sina barns närvaro i projektet.

Oktober 2017 – april 2018: Kompetensutveckling för pedagoger kring bilderböcker och multimodala uttrycksätt. 17 oktober samt en dag i april planeras heldagar med externa föreläsare i samarbete med projektet Bokstart som drivs av Länsbiblioteket Västernorrland/Regional Utveckling. Under förskolans planeringstid, en gång per månad, träffas personalen och forskarna för att utvärdera tidigare aktiviteter och planera framåt. Forskarnas roll blir här att utmana och inspirera till personalens egen reflektion över och utveckling av verksamheten, i linje med bärande tankar inom aktionsforskning. Medel söks även för vikariekostnader för att underlätta för personalen att delta i kompetensutvecklingen.

Oktober 2017: "Vem väljer vad?" – smörgåsbord med böcker som pedagoger och barn får välja från. Valen diskuteras med barn och personal.

November 2017 – maj 2018: Läsning med barnen – förslagsvis en ny bok per månad. Projektledare och personal träffas först och diskuterar igenom boken, tänkbara arbetssätt med mera. Sedan läses boken med lämplig barngrupp och bearbetas på olika sätt. Om det fungerar för förskolan besöker projektledarna lästunderna för observation och samtal.

Projektet bidrar förstås med böcker och eventuellt extra material som behövs. Barnen kan delas upp i grupper efter språknivå utifrån personalens önskemål.

Arbetet kan med fördel kopplas till temat "Min plats på jorden" och det språkutvecklande arbete som förskolan redan bedriver.

Föräldrar/familjer kan också involveras genom tvåspråkiga böcker. Arabisktalande personal som finns på förskolan involveras.

Juni 2018: Avslutande intervjuer med pedagoger (utvärdering).

Juli till augusti 2018: Rapportskrivande, artikelskrivande (Ulla Damber och Eva Nordlinder)

En central punkt är att all planering anpassas till förskolans villkor och arbets sätt. Alla extra kostnader står Miun för. Projektet ska inte innebära merarbete utan mervärde!

Vetenskaplig metod

Inom studien kommer multipla vetenskapliga metoder att tillämpas. Studien inspireras i sin helhet av aktionsforskning, där de deltagande pedagogerna ges en aktivt deltagande roll (se Zeichner, 2001). Forskarna tillför teori och vetenskapliga rön och agerar bollplank för personalens reflektioner över den egna verksamheten. Reflektionerna utmynnar i aktioner i syfte att förändra och utvärdera de aktiviteter som genomförs. Hela tiden är personalens egna frågor till verksamheten styrande. De testar, genomför, utvärderar och reflekterar tillsammans med forskarna vid återkommande träffar, så kallade forskningscirkel (Rönnerman & Olin, 2014). Fördjupad reflektion är vad som cirkelna strävar till, så att personalen själva kan ta initiativ till strategier för utveckling av verksamheten. Exakt vilka reflektionsverktyg och metoder som kommer att användas blir resultatet av gemensamma överläggningar mellan forskare och personal. Tänkbara reflektionsverktyg som personalen kan använda sig av, både med personal och barn i åtanke, är foton, Ipad-filmer, reflektionsvägg (en vägg för post-it-lappar med tankar och teckningar), minnesanteckningar och blogg. Dessa källor används sedan vid de reflekterande samtalen i forskningscirkelna. Metoder för insamling av data för analys är semi-strukturerade intervjuer, enskilt och i grupp, samt observationer av personalen (dokumenteras i fältanteckningar), för att beskriva pedagogernas uppfattningar om verksamheten och deras lärande. Intervjuerna transkriberas som ett första analyssteg (Kvale 2014). Intervjuer genomförs i början och i slutet av projektet för att inledningsvis beskriva nuläget och avslutningsvis ringa in projektets resultat. Dessutom kommer relationen text-bild i de aktuella bilderböckerna att analyseras med hjälp av tillämpliga analysverktyg (Nikolajeva 2000). När det gäller bokvalen noteras helt enkelt vilka titlar som väljs av barn respektive personal. I övrigt görs inga direkta barnobservationer p g a etiska hänsyn.

Avgränsning

Pilotstudien omfattar endast en förskola (Tullportens förskola i Härnösand) och den äldre barngruppen där, 4–5 år gamla barn (Storsidan). Personalgruppen utgörs av fyra personer.

Leveranser efter förstudiefasens avslutande

Projektets resultat redovisas i en skriftlig rapport till de samverkande parterna i Härnösands kommun, samt genom muntliga presentationer för intresserade parter. Dessutom planeras en fortbildningsdag för förskolepersonal i Härnösands kommun, där arbetsmetod och resultat presenteras och tillfälle till workshop kring metoden ges.

Projektledarna kommer att publicera resultaten i en peer-review-granskad artikel i en internationell vetenskaplig journal. Projektledarna planerar även att publicera resultaten på svenska som antologikapitel eller i de vetenskapliga tidskrifterna *Nordand* och/eller *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*. Dessa artiklar kommer även att behandlas på högre seminarier vid avdelningen för utbildningsvetenskap och avdelningen för humaniora.

För Mittuniversitetets del kan resultaten nyttiggöras inom förskollärarytbildningen, där båda projektledarna är verksamma, och som underlag och inspiration för framtida självständiga arbeten inom området, framför allt om projektet vidgas till att omfatta övningsförskolor i Härnösands kommun.

Resultaten kan även presenteras på nordiska (Nordic Educational Research Association, NERA) och internationella konferenser (European Conference of Educational Research, ECER, International Literacy Association, ILA) samt svenska didaktiska konferenser för pedagoger på fältet.

Presentation av projektet kan också ske vid ett seminarium vid institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap (TUV), Umeå universitet, i den seminariereserie för förskoleforskning som leds av professor Karin Sporre.

2. Behov/efterfrågan i regionens näringsliv och samhälle

Bakgrund och omvärldsanalys. Beskriv så tydligt det går grunderna för samhällseffekter.

Eftersom Härnösands kommun har en stor andel barn med flyktningbakgrund är det av stor vikt för förskolorna att hitta sätt att närma sig de olika erfarenheter barn kan ha med sig, men också att stötta personalen i att utveckla barnens möjligheter att bearbeta erfarenheter och intryck. Här handlar det både om att utveckla språk och andra uttryck, som exempelvis estetiska uttrycksformer. Bilderböcker på teman som rör känslor kan läsas både av barn med och utan egna erfarenheter av krig och flykt. Skönlitteraturen har en stor kraft, både som möjlighet att bearbeta ämnen och som källa till förståelse. Framför allt gäller detta bilderboken som didaktiskt verktyg.

Vikten av att alla barn så tidigt som möjligt får möta skriftspråk och barnlitteratur för att ge en så god grund som möjligt för att utveckla läsförmåga, den förmåga som är mest central för framtida skolframgång, således en insats för jämlika villkor i skolan, kan inte nog understrykas.

3. Kartläggning kompetens och verksamhet Mittuniversitetet

Vad finns eller behöver utvecklas på Mittuniversitetet?

Projektledarna har båda lång erfarenhet inom fältet barns språkutveckling och läsning. Ulla Damber är docent i pedagogik med särskild inriktning bland annat mot förskolan och mot flerspråkighet, med erfarenhet av ett flertal projekt rörande dels flerspråkighet och dels förskola. Bland annat har Damber varit involverad i en fortbildningsinsats rörande flerspråkig förskola där samtliga förskollärare i Umeå kommun ingick. Eva Nordlinder är lektor i litteraturvetenskap med särskild inriktning på litteraturdidaktik och barnlitteratur, med mångårig erfarenhet av att driva läsprojekt i regi av såväl bibliotek som skola, t ex inom det nationella projektet "Leka språka lära" och "Barns smak" i Västerbotten. Båda projektledarna är del av ett nordiskt forskarnätverk med anslag från Nordplus, "Les i barnehagen". Eva Nordlinder sitter i styrelsen för SMDI, Nätverket för svenska med didaktisk inriktning.

Vid Avdelningen för utbildningsvetenskap (UTV) finns flera lektorer och adjunkter med undervisningserfarenhet av digitala verktyg i förskolan, vilka kan anlitas i fortbildningssammanhang. På UTV är också professor Birgitte Malm med inriktning på förskolepedagogik en resurs i projektet.

Vid Avdelningen för humaniora finns professor Ann-Catrine Edlund som i sin forskning utgår från literacy-teoretiska perspektiv. Sammantaget finns goda möjligheter för stöd och synpunkter.

4. Koppling övergripande strategier

Beskriv vilken effekt som erhålls kopplat till på att nå mål i Härnösand kommuns tillväxtstrategi och motsvarande forsknings- och utbildningsstrategier vid universitetet. (referera till utmaningar och framgångsfaktorer)

Effekterna för Härnösands kommun kan direkt kopplas till mål för Härnösands kommuns tillväxtstrategi. Målet *Gemensam kraft* omfattar mottagandet av nyanlända som ett tillskott av resurser för kommunen. Vårt projekt syftar konkret till integration av såväl barn som föräldrar, där även den inom projektet föreliggande satsningen på barns språkutveckling kan ses som ett delmål, men också som ett led i att skapa öppenhet för det nya hos såväl personal, barn och föräldrar till barn i förskolan.

Vår pilotstudie kan också direkt kopplas till målet *Utbildningar som grundar*, där förskolan är en central och oerhört viktig komponent i utbildningssystemet för att ge barnen lika villkor för resan genom utbildningsväsendet. Dels handlar det om barnens känsla av tillhörighet och integration i miljön, dels handlar det om att deras språkliga utveckling maximeras, för att Härnösands kommun på längre sikt ska stå rustad för att möta framtidens behov av flexibel och välutbildad arbetskraft. Goda språkkunskaper kan även kopplas till målet *Hållbarhet genomsyrar allt*, då social och ekonomisk hållbarhet hänger samman med lyckad integration och goda språkkunskaper.

En ökad samverkan med Mittuniversitetet bidrar genom Mittuniversitetets kärnvärden, *närhet, nytta och nyfikenhet*, till att stärka såväl målen för Härnösands kommuns tillväxtstrategi och de intentioner som anges i Mittuniversitetets forskningsstrategi. Bland annat anges att Mittuniversitetets forskning bör ha hög relevans för det omgivande samhället. Vår studie kommer att bedrivas utifrån behov i förskolan samtidigt som vår avsikt är att bedriva forskning av hög kvalitet, där ”spänning mellan det lokala och det världsvida” väl beskriver inramningen av projektet i linje med Mittuniversitetets profilområde ”Lärande, bildning och kulturarv” (MIUN 2011/924). Projektet ligger i linje med forskningsstrategin *Undervisning, lärande och ledarskap* vid avdelningen för utbildningsvetenskap, där utveckling av ny kunskap om lärandets innehåll och praktik framstår som ett gemensamt mål både för oss som forskare och för organisation och personal i Härnösand (Mittuniversitetet 2015). På avdelningen för humaniora är en av forskningsstrategierna ämnesdidaktisk forskning, där förskolan är ett område som inte hittills behandlats i någon högre grad.

Projektet är mycket inriktat mot praktisk nytta. De verksamma förskollärarnas erfarenheter kommer att tas tillvara och utgöra en kunskapskälla för fortsatt och framtida forskning.

5. Koppling framtida profilområde

Beskriv hur förstudien/aktiviteten tillhör ett framtida profilområde (hur leder detta projekt/aktivitet mot effektmål?)

Den ämnesdidaktiska forskningen kommer även fortsättningsvis att vara i fokus på avdelningen för humaniora, och förskolan förblir ett viktigt område.

På avdelningen för utbildningsvetenskap ligger projektet helt i linje med den intention som finns på avdelningen att stärka den didaktiska forskningen i förskolan, och även leverera vetenskapliga artiklar för att stärka Mittuniversitetets position på det internationella forskningsfältet.

6. Relation forskning och R&D nationellt och internationellt

Vad finns och pågår inom detta område, inom akademi respektive hos företag?

Barns egna upplevelser av läsning är ett bristområde inom receptionsforskningen (ett fåtal studier som Märak 1994 och Skaret 2012 finns). Personalens reaktioner har undersökts bl a i några magisteruppsatser (Frid 2006 och Nilsson 2009). Barns val av litteratur har behandlats av Nordlinder (2008), som även utvecklat metoder för att studera detta, som kan anpassas till förskolebarn. Inom förskolepedagogisk forskning har små barns läsning i relation till språkutveckling studerats av ett antal forskare vid ett flertal svenska högskolor och universitet. Carina Fast (2008) i Uppsala är ledare av en sådan forskningsprofil med flera seniora forskare och ett flertal doktorander inom området, Eva Kristina Salameh (2012), leg. logoped och medicine doktor, verksam vid Språkens Hus i Malmö, är en inflytelserik svensk forskare inom området unga flerspråkiga barn. Dock kan hävdas att norsk forskning om läsning i förskolan och flerspråkighet i förskolan är tongivande även i Sverige med frontforskare som Bente Eriksen Hagtvet (se Hofslundsengen, Hagtvet & Gustafsson, 2016) och Lise Iversen Kulbrandstad, professor i norsk didaktik vid högskolan i Hedmark, Norge, som är föregångare inom området och Damber (2015a, 2015b, 2017) har i likhet med många svenska forskare varit involverad i gemensamma projekt med henne. Vår förhoppning är att det svensk-norsk-dansk-finska nätverket "Les i barnehagen" kommer att bli ett nav för spännande framtida nordisk forskning om läsning i förskolan (nätverket startades 2017 med medel från Nordplus och båda projektledare är medlemmar).

Internationellt, utanför Norden, är *emergent literacy* (tidig litteracitet) ett livaktigt område, där högläsning med barn utgör en väsentlig del av denna expansiva forskning, inte minst på grund av de didaktiska utmaningar de ökade flykting- och migrationsströmmarna fört med sig på många håll i världen. Den starka kopplingen mellan skolframgång och läsförmåga gör också att detta forskningsområde är ständigt aktuellt och många studier pågår löpande ur olika vetenskapsteoretiska perspektiv och med olika metoder, eftersom grunden för den senare läsningen läggs redan i förskoleåldern (se August, 2000).

7. Relationer andra aktiviteter

Beskriv vilka direkta beroenden som finns till andra aktiviteter och projekt samt vilka viktiga samarbeten som identifierats med andra aktiviteter och projekt.

Ett samarbete har redan inletts med det nationella projektet Bokstart, som med stöd av Statens kulturråd bedrivs i Västernorrland med inriktning på asylsökande småbarnsföräldrar. Projektet drivs av Länsbiblioteket/Regional Utveckling i Västernorrland. Fortbildningsdagen 17/10 arrangeras av Bokstart med särskild inbjudan till Tullportens förskola. Även kommande fortbildningsdagar kan anordnas i samarbete med Regional Utveckling. Härnösands kommun planerar även Bokstart-aktiviteter via kommunbiblioteket, vilka kan samordnas med detta projekt. BVC är en viktig

samarbetspart när det gäller att nå föräldrar utanför förskolesystemet, liksom de särskilda asylförskolor som finns i länet.

8. Partner och andra aktörer

Finns det redan identifierade partners eller andra aktörer som ett samarbete ska ske med. På vilket sätt? Är partners av vikt?

Tullportens förskola är huvudsaklig samarbetspart i förstudien, liksom i förlängningen hela förskoleorganisationen i Härnösands kommun, där Resursteamet i Härnösand ingår som en viktig tillgång (se ovan). Länsbiblioteket/Regional utveckling som driver projektet Bokstart i länet (se ovan) är också en viktig samarbetspart när det gäller kompetensutveckling och kontakt med familjer med annat modersmål än svenska, liksom Härnösands bibliotek och BVC. En referensgrupp där dessa parter ingår, tillsammans med logoped och integrationssamordnare, existerar redan i Bokstart, och har även introducerats till detta projekt och följer dess utveckling.

9. Samhällseffekter

Vilka möjligheter kan nu bedömas angående samhällseffekter och ett hållbart ekonomiskt perspektiv. Beskriv resonemangen och antaganden i kalkylen. Vilka antaganden är mest osäkra och varför?

Den främsta samhällseffekten är bättre integration av nyanlända barn och familjer, vilket i sin tur kan leda till att fler väljer att bosätta sig i Härnösand långsiktigt och på så sätt bidra till en hållbar samhällsutveckling. Förbättrad språkutveckling ger alla barn större möjlighet till framgångsrika studier och aktivt deltagande i samhällslivet. Ett arbete med temat krig och flykt menar vi ger effekter på flera plan – för de berörda barnen och berörd personal, men även på organisationsnivå, som inspiration och som ett led i mer övergripande verksamhetsutveckling av förskolorna i Härnösand.

10. Kommunikationsplan

I alla projekt ingår synlighet på miun.se via en projektbeskrivning: www.miun.se/samverkanharnosand.

Kommunikation till den intresserade allmänheten kan, förutom via Miuns webbplats, ske genom Härnösands kommuns webbplats, till exempel genom en artikel på Insidan, dels vid projektstart och dels när resultaten kan redovisas. Denna artikel kan även utgöra grund för ett pressmeddelande till övrig lokal och nationell media, där lokaltidningen Yippie kan utgöra en effektiv kanal att nå ut med studien till allmänheten i Härnösands kommun. Vi avser också att publicera artiklar i *Förskolläraren*, en tidskrift riktad till Sveriges förskollärare och barnkulturskriften *Opsis Kalopsis*.

Ett resultat av projektet kan utgöras av en folder, som tas fram gemensamt med projektet Bokstart, där inspiration, boktips och råd rörande högläsning och samtal kring teman som behandlats i projektet kan förmedlas till föräldrar. Foldern kan spridas via förskolor, bibliotek och BVC. Informationsmaterial om högläsning på många olika språk finns redan tillgängligt via länsbiblioteket (projektet Bokstart och Språkjakten) och kan komplettera informationen till föräldrar.

11. Organisation för genomförande av förstudie

Beskriv vilka kompetenser och resurser som behövs för studien. Beskriv om de är säkrade eller inte. Finns det behov av referensgrupp, om så är fallet föreslå gärna sammansättning.

Projektledarna besitter nödvändiga kompetenser för studien. När det gäller kompetenshöjande insatser engageras externa experter inom relevanta områden (t ex för att ge erfarenheter från ett liknande projekt i Södertälje, fördjupad bildtolkning, krishantering m m).

12. Planerade aktiviteter, tidplan och kostnader

Beskriv aktiviteter, tidplan och kostnader för förstudiefas

Aktivitet	Start	Slut	Kostnad
Vikariekostnader, 2 fortbildningsdagar	17/10 2017	Maj 2018	20 000
Externa föreläsare	Okt 2017	Maj 2018	30 000
Projektledning; intervjuer, observationer och forskningscirklar med personalen (lön 2 mån/pers inkl lkp)	Sept 2017	Juni 2018	240 000
Kostnader för bokinköp			5 000
Konferenskostnader (spridning av resultat)			20 000
Språkgranskning, artikel på engelska			5 000
Rapportskrivande	Juli 2018	Aug 2018	60 000
Folder	Mars 2018	Aug 2018	15 000
Summa			395 000

Beskriv också väldigt övergripande tänkt tidplan i ett längre perspektiv: Efterföljande projekt, eventuellt finansierat av externa parter samt eventuellt utvecklingsprojekt för kommunala bolag eller kommunal verksamhet.

Projekt (aktivitet)	Start	Slut
Utvecklingsprojekt fler förskolor i Härnösands kommun	2018-09-01	2020-08-31
Nordiskt projekt inom nätverket "Les i Barnehagen"	2019	2021

13. Risker

Beskriv de större risker som finns för projektet. Beskriv åtgärder för att reducera att de inträffar.

Risk	Åtgärd
Läsning av böcker med tema krig och flykt kan eventuellt utgöra en risk att aktualisera trauman.	All litteraturbearbetning kommer att utföras av pedagogerna som känner barnen och lätt kan avläsa tecken på att oönskade effekter uppstår. De är också vana att hantera olika känslor. Vid behov finns Härnösands kommuns Resursteam att tillgå där även psykologkompetens finns. Risken torde emellertid inte vara överhängande enligt den tidigare forskning i ämnet vi tagit del av.

14. Undertecknande

Undertecknad enligt §10 i Personuppgiftslagen (PUL, 1998:204), att de personuppgifter om undertecknad som har lämnats i ansökan, får behandlas på sådant sätt och i sådan omfattning som är nödvändig för hantering av ärendet (registrering i diarium o. likn.) och enligt §34 PUL att de publiceras på Internet i information om projektet.

.....
Plats och datum	Förstudieledarens underskrift	Namnförtydligande

Referenser

- August, D., McCardle, P., & Shanahan, T. (2014). Developing literacy in English language learners: Findings from a review of the experimental research. *School Psychology Review*, 43(4), 490–498.
- Axelsson, M. (2013). Flerspråkiga barn utvecklar litteracitet. Att läsa och skriva på flera språk. I H.P. Laursen (red.) *Literacy og sproglig diversitet*. Århus: Aarhus universitetsforlag, 306–336.
- Bettelheim, Bruno. (2010[1989]). *The uses of enchantment: the meaning and importance of fairy tales*. Vintage Books ed. New York: Vintage Books
- Björklund, Elisabeth (2009), *Att erövra litteracitet: små barns kommunikativa möten med berättande, bilder, text och tecken i förskolan*, Acta Universitatis Gothoburgensis, Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Damber, Ulla (2017). Librarian and Teacher Collaboration: Enhancing Second-Language Learners' Literacy Development. In Joron Pihl, Kristin Skinstad van der Kooij & Tone Cecilie Carlsten (eds) *Teacher and Librarian Partnerships in Literacy Education in the 21st Century*. Rotterdam: Sense Publishers, (pp. 75–88).
- Damber, Ulla. (2015a). Read-alouds in preschool: A Matter of Discipline? *Journal of Early Childhood Literacy*, 15(2), 256–280.
- Damber, Ulla (2015b) Implementering av kritisk litteracitet i förskola och tidiga år: utmaningar och möjligheter. In Lundgren, B. & Damber, U.(Eds.) *Critical literacy i svensk klassrumskontext*. Umeå universitet.
- Damber, Ulla, Nilsson, Jan & Ohlsson, Camilla (2013). *Litteraturläsning i förskolan*. Lund: Studentlitteratur
- Eriksson, Inger (2006). *Poesiläsning som meningsskapare: en studie om poesigrupper på sjukhem och hospice*. Diss. Lund : Lunds universitet, 2006
- Fast, Carina (2008). *Literacy: i familj, förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur
- Fast, Carina (2007), *Sju barn lär sig läsa och skriva: familjeliv och populärkultur i möte med förskola och skola*, Acta Universitatis Upsaliensis, Diss. Uppsala: Uppsala universitet
- Frid, Andreas (2006). *Bilderboken i förskolan: en fokusgruppstudie av kanonprocessen*. Magisteruppsats. Borås: BHS
- Frid, Nina (2016). *Läsa, läka, leva!: om läsfrämjande och biblioterapi*. Lund: BTJ
- Hall, Kathy (2013). Effective literacy teaching in early years of school: A review of evidence. In Larson, J. & Marsh, J. (eds.) *The SAGE Handbook of Early Childhood Literacy*, 2nd ed. London/Thousand Oaks: Sage, pp.525–541.
- Heimer, Maria (2016). *Högläsning i förskolan – vägledning till litteraturen*. Stockholm: Gothia Fortbildning
- Hofslundsengen, Hilde, Hagtvvet Bente & Gustafsson, Jan-Erik (2016). Immediate and delayed effects of invented writing intervention in preschool. *Reading and Writing*, 1-23. doi: 10.1007/s11145-016-9646-8. Permanent link: <http://hdl.handle.net/11250/2387262>.
- Kaplan, Suzanne (2003). *Barn under Förintelsen - då och nu: affekter och minnesbilder efter extrem traumatisering*. Stockholm: Natur och kultur
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

- Kümmerling-Meibauer, Bettina, Meibauer, Jörg, Nachtigäller, Kerstin & Rohlfing, Katharina J. (red.) (2015). *Learning from picturebooks: perspectives from child development and literacy studies*. London: Routledge
- Lindö, Rigmor (2009). *Det tidiga språkbudet*. Lund: Studentlitteratur
- Märak, Gunnlög (1994). *Barns tolkningar av fiktiva figurers tänkande: om Snusmumrikens vårvisa och en björn med mycket liten hjärna*, Diss. Linköping: Linköpings universitet
- Nikolajeva, Maria (2000). *Bilderbokens pusselbitar*. Lund: Studentlitteratur
- Nilsson, Anette (2009). *Existerar det en pedagogisk, estetisk eller funktionell barnbokskanon i förskolan?* Magisteruppsats. Stockholm: Centrum för barnkulturforskning, SU
- Nilsson, Skans Kersti & Pettersson, Torsten (red.) (2009). *Litteratur som livskunskap: tvärvetenskapliga perspektiv på personlighetsutvecklande läsning*. Borås: Högskolan
- Nordlinder, Eva (2008). *"Barns smak – att välja sin läsning": ett läsfrämjandeprojekt i Västerbottens Län. År 2 Slutrapport*. [Umeå: Region Västerbotten]
- Norling, Martina, Sandberg Anette & Almqvist, Lena (2015) Engagement and emergent literacy practices in Swedish preschools, *European Early Childhood Education Research Journal*, 23:5, 619-634, DOI: 10.1080/1350293X.2014.996423.
- Roche, Mary (2015). *Developing children's critical thinking through picturebooks : a guide for primary and early years students and teachers*. London: Routledge
- Rönnerman, K. & Olin, A. (2014). Research Circles – Constructing a Space for Elaborating on being a Teacher Leader in Preschools. In K. Rönnerman & P.Salo (Eds) *Lost in Practice. Transforming Nordic Educational Action research*, s. 95-112. Rotterdam: Sense Publishers.
- Salameh, Eva-Kristina. (2012). Språklig socialisation. In C. Hedman (Ed.) *Flerspråkighet i skolan: språklig utveckling och undervisning*. (1. uppl.) Stockholm: Natur & Kultur.
- Simonsson, Maria (2006). *Pedagogers möte med bilderböcker i förskolan*, Linköping: univ.
- Simonsson, Maria (2004). *Bilderboken i förskolan: en utgångspunkt för samspel*, Diss. Linköping: Linköpings universitet
- Skaret, Anne (2012). *Litterære kulturmøter. En studie av bildebøker og barns resepsjon*, Diss. Oslo: univ.
- Svensson, G. (2016). Translanguaging för utveckling av elevers ämneskunskaper, språk och identitet. I B. Kindenberg (red.) *Flerspråkighet som resurs*, 31–43. Stockholm: Liber.
- Wissman, Kelly (2017). *Teaching global literature in elementary classrooms : a critical literacy and teacher inquiry approach*. London: Routledge
- Yazici, Z. Zeliha, Ilter, B.G, Binnur, Glover, P. (2010). How bilingual is bilingual? Mother-tounge proficiency and learning through a second language. *International Journal of Early Years Education*, 18(3), 259–268.
- Zeichner, Ken (2001). Educational action research. In Reason & Bradbury (eds.) *Handbook of action research: Participative inquiry and Practice*. London: Sage, s. 273-283.